

دانشگاه باقر العلوم «علیه السلام»

دانشکده: علوم سیاسی، اجتماعی و تاریخ

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: علوم سیاسی

عنوان:

حکومت و مشروعیت در تفاسیر معاصر شیعه

استاد راهنما:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر نجف لکزایی

استاد مشاور:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر غلامرضا بهروز لک

نگارش:

علی آقاجانی قنّاد

شهریور ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به مهدی موعود امام زمان (عج)؛

او که ظهورش آرزوی همه کسانی است که دل به یاد خدا
داده‌اند و فرج او را می‌خوانند.

و تقدیم به بانوی کرامت فاطمه معصومه (س)

او که همانند برادرش آشنای همه غریبان است و در کنار
بارگاهش می‌توان آرامش را لمس کرد و با تنهایی وداع کرد.

تشکر و تقدیر

من خاکی که از این در نتوانم برخاست از کجا بوسه زنم بر لب آن قصر بلند
بالاترین سپاس‌ها و ستایش‌ها را تقدیم می‌کنم به ساحت پاک و ستودنی همه خوبی‌ها،
رب الارباب، حضرت حق (جل و علا) که نعمت بندگی‌اش را به من ارزانی داشت و بی‌تردید
بهترین نعمت برای ما وجود خود اوست.

از او سپاسگزارم، به خاطر اینکه نعمت بهترین خانواده و بهترین شرایط تحصیل و علم-
آموزی را برایم فراهم ساخت. و با سپاس و تشکر از تمامی کسانی که در تمامی این مدت
راهنما و روشنگر راهم بودند. با قدردانی از راهنمایی‌های اندیشمندانه جناب آقای دکتر لک-
زایی که در تدوین این پژوهش مرا یاری نمودند و با تشکر از جناب آقای دکتر بهروز لک که
با مشاوره استادانه خود بر غنای کار افزودند. نیز با سپاس از جناب آقای دکتر قاضی‌زاده که با
تذکر نکته‌های محققانه، نویسنده را در پویایی و تعمیق هر چه بیشتر پژوهش یاری رسانند.

چکیده

اثر حاضر پژوهشی است در جهت بسط ادبیات توصیفی و تبیینی تفسیر سیاسی قرآن با گرایش تفسیر موضوعی، تا راه برای پژوهش‌های تحلیلی در این وادی تسهیل شود.

تفسیر سیاسی قرآن از مباحث روز آمد و کارآمد در عرصه روش‌ها و نگرش‌های جدید است که تلاش دارد قرآن و تفاسیر تازه از آن را محور حرکت دانش سیاسی در اسلام سازد. تفسیر سیاسی قرآن در میان روش‌ها و یا گرایش‌های مختلف تفسیری، سازگاری و نیاز بیشتری به تفسیر موضوعی و تفسیر عصری دارد که در آن نگرش‌های اجتماعی - سیاسی پررنگ‌تر بوده و به رشد و باروری و سامان‌یابی آن کمک بیشتری می‌نماید.

مشروعیت یکی از موضوعات مهم در عرصه سیاست است که نیازمند باز تفسیر آن در دستگاه فکری قرآن برای تفسیر موضوعی و عصری است. در این اثر تلاش شده است تا این موضوع اساسی بر اساس آیات قرآن و تفاسیر معاصر شیعه از آنها بازنگری شود. در حقیقت نگرش درجه دوم به تفسیر موضوعی آیات مشروعیت در تفاسیر مختلف معاصر شیعه شده است. بر همین اساس می‌توان این تلاش را نوعی تفسیر موضوعی در مقام گردآوری دانست.

بدین ترتیب به صورت موضوعی مشروعیت حکومت در زمان پیامبر (ص) امامان (ع) و در عصر غیبت بررسی می‌گردد.

در این اثر دیدگاه‌های تفسیری بر اساس نظریه تفسیری و فلسفی علامه طباطبایی درباره اصل استخدام که در درون نظریه ادراکات اعتباری ایشان قرار دارد بر پایه روایت عبدالله جوادی آملی از آن سنجیده شده و دوری و نزدیکی آرای مفسران با آن مورد توجه قرار می‌گیرد.

در این نظریه و برداشت از آن سرشت انسان دارای دو قلمرو فطرت و طبیعت است که طبیعت انسان میل به استخدام گری دارد ولی فطرت و قوانین الهی آن را کنترل می‌کنند.

انسان باطبع استخدام‌گر خود حرکت می‌کند اما در می‌یابد نیاز به همکاری دارد سپس به اجتماع تعاونی‌ش می‌دهد. آن‌گاه با کمک فطرت و عقل خود به قوانین الهی می‌رسد و آن‌ها را به کار می‌گیرد. این مسأله در عرضه سیاست به آن می‌انجامد که اختیار انسان در عرضه انتخاب‌گری به رسمیت شناخته می‌شود اما مبنای عمل او قوانین الهی و ضوابط اسلامی قرار می‌گیرد که مشروعیت الهی و مردمی را رقم می‌زند. این موضوع در عصر معصوم بنا به نصوص تخصص می‌خورد اما در عصر غیبت بر اساس همین مکانیزم عمل می‌شود. این دیدگاه در مقابل دیدگاه مشروعیت الهی صرف در عصر غیبت قرار می‌گیرد.

تفاسیر معاصر شیعه بر اساس این چارچوب به دو گونه تقسیم می‌شوند. دسته‌ای مانند من وحی القرآن، الفرقان، کاشف تقریب القرآن، مفاهیم القرآن، پرتوی از قرآن، تفسیر شهید مطهری، و صاحب تفسیر راهنما، به دیدگاه علامه در میزان نزدیک‌اند و به مشروعیت الهی مردمی در عصر غیبت معتقدند که البته بدون توجه به مبانی فلسفی علامه است.

در مقابل تفاسیر دیدگای مانند نمونه، اطیب البیان، انوار درخشان، تسنیم، تفسیر قرآن کریم، تفسیر قرآن مجید و برخی دیگر از تفاسیر از نظریه علامه دورند و به مشروعیت محض الهی در عصر غیبت معتقدند، تفسیر تسنیم نیز به نص الهی و مشروعیت نص معتقد است با این تبصره که فقیه را ملزم به رعایت عقد بیعت و عمل بر اساس مفاد آن می‌داند.

کلیدواژه: قرآن کریم، مشروعیت، تفاسیر معاصر شیعه، ولایت معصوم (ع)، ولایت فقیه، مشروعیت الهی محض، مشروعیت الهی مردمی.

فهرست مطالب

مقدمه: طرح تفصیلی تحقیق	۱
۱. بیان مسأله:	۲
۲. علت انتخاب موضوع، اهمیت و فایده آن:	۲
۳. سابقه پژوهش	۳
۴. سؤال اصلی پژوهش:	۳
۵. فرضیه‌های پژوهش:	۳
۶. مفاهیم و متغیرها:	۳
۵. سؤالات فرعی پژوهش:	۴
۶. پیش فرض‌های پژوهش:	۴
۷. اهداف پژوهش:	۴
۸. روش پژوهش:	۴
۹. سازمان‌دهی تحقیق:	۴
فصل اول: کلیات	۶
گفتار اول: چارچوب نظری	۷
نظریه ادراکات اعتباری و اصل استخدام	۷
مقدمه:	۷
ادراکات اعتباری از دیدگاه علامه طباطبایی:	۹
چگونگی پیدایش اعتباریات:	۱۰

- ثبات و تغییر و بقاء و زوال اعتباریات ۱۳
- اعتباریات پیش از اجتماع و پس از اجتماع ۱۳
۱. وجوب: ۱۴
۲. حسن و قبح: ۱۴
۴. اصل استخدام و اجتماع: ۱۴
۵. اصل متابعت علم: ۱۴
۶. اعتبار ظن اطمینانی: ۱۵
۷. اعتبار چهار اصل: ۱۵
- ۸- اعتبار اختصاص: ۱۵
- اعتبار فائده و غایت: ۱۶
- اعتباریات بعد الاجتماع: ۱۶
۱. اصل ملک و اعتبار تبدیل: ۱۶
۲. کلام و سخن: ۱۶
۳. ریاست و مرئوسیت: ۱۶
۴. اعتبار امر و نهی و جزاء و مزد: ۱۷
۵. تساوی طرفین: ۱۷
- اصل استخدام و اجتماع ۱۸
- استخدام همگانی = اجتماع تعاونی ۱۸
- برداشت‌ها از نظریه علامه: ۲۰
- جمع بندی: ۲۴
- گفتار دوم: تعریف، مبانی و نظریه‌های مشروعیت** ۲۶
- مشروعیت ۲۶
- مقدمه: ۲۶

۲۶.....	مشروعیت در لغت و اصطلاح:
۲۹.....	تقسیمات مشروعیت:
۲۹.....	۱. مشروعیت در فلسفه سیاسی و جامعه شناسی سیاسی؛ حقانیت/ مقبولیت
۳۰.....	۲. مشروعیت غایی/ مشروعیت فاعلی
۳۱.....	۳. مشروعیت هنجاری/ غیر هنجاری
۳۱.....	مشروعیت اولیه و ثانویه / پیشینی و پسینی
۳۲.....	منابع مشروعیت:
۳۲.....	الف، قهر و غلبه:
۳۲.....	ب) سنت:
۳۳.....	د) عقلانیت:
۳۳.....	انواع مشروعیت:
۳۶.....	نظریه‌های مشروعیت:
۳۷.....	۱. نظریه‌های اختیار گرا/ غیر اختیار گرا:
۳۷.....	۱-۱. نظریه اختیار گرا
۳۸.....	۲- نظریه‌های غیر اختیار گرا
۴۰.....	دیدگاه جین همپتن:
۴۰.....	۱. نظریه فرمانروایی الاهی
۴۰.....	۲. نظریه فرودستی طبیعی:
۴۱.....	۳. فرمانروایی نشأت گرفته از خیر و خوبی:
۴۱.....	۴- نظریه‌های فرمانروایی مبتنی بر رضایت:
۴۲.....	نظریه قرارداد اجتماعی کارگزاری لاک:
۴۳.....	رضایت توافقی همپتن:
۴۳.....	مشروعیت در اسلام

۴۸	جمع بندی:
۵۰	گفتار سوم: گونه شناسی و روش شناسی تفاسیر (با تأکید بر تفسیر موضوعی و تفسیر عصری) ...
۵۰	مقدمه
۵۱	تفسیر ، تفسیر موضوعی و مفسران:
۵۳	روش‌ها و گرایش‌های تفسیر قرآن
۵۵	تفسیر موضوعی و تفسیر عصری
۵۷	تعریف تفسیر موضوعی
۵۹	تفاوت‌های تفسیر ترتیبی و موضوعی:
۶۰	تفسیر عصری
۶۶	جمع بندی:
۶۷	فصل دوم: مشروعیت حکومت انبیاء : و پیامبر 6 در تفاسیر معاصر شیعه
۶۸	گفتار اول: منابع و انواع مشروعیت در تفاسیر معاصر شیعه
۷۰	قرآن و مشروعیت الهی:
۷۳	جمع بندی:
۷۴	گفتار دوم: مشروعیت الهی حکومت انبیاء
۷۴	الف: حضرت داود
۷۶	ب: حضرت طالوت:
۷۷	ج: حضرت یوسف 7:
۷۸	د: حضرت سلیمان 7:
۷۸	ه: حضرت موسی 7:
۷۹	و: حضرت ابراهیم 7:
۸۱	جمع بندی:

- گفتار سوم: مشروعیت حکومت نبوی 6: ۸۲
- الف. آیات ناظر به نصب رهبری سیاسی: ۸۲
۱. آیه اولویت: ۸۲
۲. آیه ولایت: ۹۰
- ب) تصریح به مصادیق و شؤون ولایت و رهبری پیامبر 6: ۹۱
- ج) توجه به مسئولیت مؤمنان در برابر پیامبر 6: ۹۲
۱. لزوم اطاعت از پیامبر 6: ۹۲
۲. عدم جواز تخلف از دستورات پیامبر 6: ۱۰۴
- ۲-۲. آیه ۱۴ سوره نساء: ۱۰۵
- ۲-۳. لزوم استیذان از پیامبر 6: ۱۰۶
- ۲-۴. لزوم ارجاع اختلافات به پیامبر 6: ۱۰۷
- د: پیش‌بینی کیفیت تامین بودجه اداره حکومت اسلامی ۱۰۸
۱. خمس: ۱۰۸
۲. فیه: ۱۰۹
۳. انفال: ۱۰۹
- جمع بندی: ۱۱۱
- فصل سوم: مشروعیت حکومت امامان در تفاسیر معاصر شیعه ۱۱۲
- گفتار اول: مشروعیت حکومت علوی : ۱۱۳
۱. آیه ولایت: ۱۱۳
- ۲- آیه تبلیغ: ۱۱۹
۳. آیه اکمال دین و اتمام نعمت: ۱۲۱
- گفتار دوم: مشروعیت حکومت امامان معصوم : ۱۲۸
۱. آیه اولوا الامر: ۱۲۸

۱۳۷	۲. استناد به آیه امامت حضرت ابراهیم 7:
۱۴۷	جمع بندی:
۱۴۸	فصل چهارم: مشروعیت حکومت در عصر غیبت در تفاسیر معاصر شیعه
۱۴۹	گفتار اول: مباحث مربوط به ولایت فقیه و مشروعیت آن
۱۵۰	الف. استناد به آیات در اثبات و رد ولایت فقیه:
۱۵۰	۱. استناد به آیات در اثبات ولایت فقیه
۱۵۱	۱-۱. توبه: ۷۱
۱۵۲	۲-۱. آل عمران: ۱۰۹
۱۵۳	۳-۱. آل عمران: ۱۰۴
۱۵۶	۴-۱. مائده: ۴۴
۱۵۸	۵-۱. نساء: ۵۹
۱۶۲	۶-۱. احزاب: ۶
۱۶۵	۷-۱. آل عمران: ۶۸
۱۶۶	۸-۱. کهف: ۴۴
۱۶۷	۹-۱. حدید: ۲۵
۱۷۱	۱۰-۱. یوسف: ۴۰
۱۷۲	۱۱-۱. نور: ۵۲
۱۷۲	۱۲-۱. توبه: ۱۱۹
۱۷۴	۱۳-۱. رعد: ۷
۱۷۵	۱۴-۱. احزاب: ۳۶
۱۷۷	۱۵-۱. حجرات: ۹
۱۷۸	۱۷-۱. آیات شورا: آل عمران ۱۵۹:
۱۷۹	۱۸-۱. ص: ۲۶

۱۸۱	.....	۲. آیات در رد ولایت فقیه
۱۸۱	.....	۲-۱. اسرا: ۳۶
۱۸۱	.....	۲-۲. انفال: ۲۲
۱۸۲	.....	۲-۳. توبه: ۳۱
۱۸۵	.....	۲-۴. احزاب: ۶۷
۱۸۵	.....	۲-۵. بقره: ۲۵۶
۱۹۰	.....	۲-۶. مائده: ۹۹
۱۹۱	.....	۲-۷. غاشیه: ۲۲
۱۹۳	.....	۲-۸. نساء: ۵۸
۱۹۴	.....	ب. ولایت فقیه در تفاسیر:
۲۰۹	.....	گفتار دوم: بررسی مشروعیت الهی - مردمی حکومت در عصر غیبت
۲۰۹	.....	دلایل قرآنی نظریه‌ی مشروعیت الهی - مردمی در عصر غیبت
۲۰۹	.....	۱. آیات مشورت:
۲۱۷	.....	۱-۲. آیه‌ی ۱۵۹ سوره‌ی آل عمران:
۲۲۷	.....	۱-۳. نمل، آیه‌ی ۳۳ و ۳۲:
۲۲۸	.....	۱-۴. قصص، ۲۰:
۲۲۸	.....	۱-۵. طه: ۶۲:
۲۲۸	.....	۱-۶. بقره: ۲۳۳:
۲۲۸	.....	۲. آیات خلافت انسان و وراثت زمین:
۲۲۸	.....	۱. بقره: ۳۰:
۲۳۵	.....	۲. ص: ۲۶:
۲۳۷	.....	۳. فاطر: ۳۹:
۲۳۷	.....	۴. انعام: ۱۶۵:

۲۳۸	.....	۵. یونس: ۱۴
۲۳۸	.....	۶. یونس: ۷۳
۲۳۹	.....	۷. اعراف: ۶۹
۲۳۹	.....	۸. اعراف: ۸۴
۲۳۹	.....	۹. نمل: ۶۲
۲۴۲	.....	۳. آیات وراثت زمین و آبادانی آن:
۲۴۲	.....	۱. انبیا: ۱۰۵
۲۴۴	.....	۲. اعراف: ۱۲۸
۲۴۵	.....	۳. قصص: ۵
۲۴۸	.....	۴. آیه وفای به عقد (مائده: ۱)
۲۵۳	.....	۴. آیات دال بر توجه خطابات تکالیف عمومی به مردمی
۲۵۳	.....	۴-۱ بقره: ۱۹۰
۲۵۵	.....	۴-۳ مائده: ۳۸
۲۵۵	.....	۴-۴ بقره: ۱۷۸
۲۵۶	.....	۴-۵ انفال: ۶۰
۲۵۷	.....	۴-۶ بقره: ۱۰
۲۵۷	.....	۴-۷ نور: ۲
۲۵۹	.....	جمع بندی:
۲۶۰	.....	گفتار سوم: بررسی آراء مفسران پیرامون مشروعیت حکومت در عصر غیبت
۲۶۰	.....	۱. سید روح الله خمینی (امام خمینی)
۲۶۴	.....	۲. عبدالله جوادی آملی
۲۶۸	.....	۳. سید مصطفی خمینی
۲۷۱	.....	۴. سید ابوالقاسم خویی

۲۷۴	.....	۵. جعفر سبحانی
۲۷۷	.....	۶. سید محمد حسینی شیرازی
۲۸۰	.....	۷. محمد صادقی تهرانی
۲۸۲	.....	۸. سید محمود طالقانی
۲۸۵	.....	۹. سید محمد حسین طباطبایی (علامه طباطبایی)
۲۸۷	.....	۱۰. سید محمد حسین فضل الله
۲۸۹	.....	۱۱. محمد جواد مغنیه:
۲۹۲	.....	۱۲. مرتضی مطهری
۲۹۶	.....	۱۳. ناصر مکارم شیرازی
۳۰۱	.....	۱۴. اکبر هاشمی رفسنجانی
۳۰۵	.....	جمع بندی:
۳۰۷	.....	نتیجه گیری
۳۱۱	.....	سنجش تفاسیر بر پایه‌ی چارچوب نظری (نظریه‌ی استخدام علامه)
۳۱۵	.....	سنجش تفاسیر شیعه بر اساس گرایش های تفسیری
۳۱۶	.....	سنجش تفاسیر معاصر شیعه بر اساس روش های تفسیری
۳۱۷	.....	سنجش تفاسیر معاصر شیعه بر اساس یکی از الگوهای مشروعیت
۳۲۲	.....	فهرست منابع

مقدمه:

طرح تفصیلی تحقیق

۱. بیان مسأله:

این پژوهش تلاش دارد مسأله مشروعیت را - که یکی از مسائل مهم در ساحت سیاست و حکومت است - در تفاسیر معاصر شیعه و از دیدگاه مفسران معاصر و به صورت موضوعی و بر اساس نظریه استخدام بررسی و تحلیل نماید. همچنین با بررسی تطبیقی میان این تفاسیر و مفسران شباهت‌ها و تفاوت‌های آنان را دریابد. بر این پایه از میان مجموعه تفاسیر معاصر، تفاسیری که ارتباط بیشتری با بحث اصلی دارند، نظیر المیزان، نمونه، من وحی القرآن، تسنیم و آلاء الرحمان به عنوان تفاسیر اصلی انتخاب شده و از تفاسیر دیگر بنا بر مورد خاص بهره‌گیری می‌شود. از این رهگذر تلاش می‌شود تا ادبیات تبیینی تفسیر سیاسی قرآن بر اساس تفسیر موضوعی بسط یابد تا امکان طرح نظریه‌های جامع‌تر و جدیدتر بر این پایه فراهم گردد.

۲. علت انتخاب موضوع، اهمیت و فایده آن:

بحث مشروعیت بدان لحاظ که در ساختار سیاست یعنی در تشکیل و تکوین و پایداری و قوام آن پررنگ است هم در فلسفه‌های غربی و هم در نظریه‌های اسلامی مورد دقت و توجه قرار گرفته است. اما در مطالعات اسلامی با آن که محور تعالیم اسلام قرآن کریم است کمتر به مباحثی همچون مشروعیت در قالب قرآن و تفاسیر آن توجه جدی شده است. در حالی که تفاسیر قرآن می‌تواند منبع مهمی برای طرح نظریه‌های جدید اسلامی باشد. این نقصان به طور خاص در رویکردهای شیعی به چشم می‌آید. با وجود آن که در تفاسیر معاصر شیعه توجهات قابل قبولی به مباحث سیاست و حکومت و مشروعیت وجود دارد اما تاکنون پژوهش‌های کم تعدادی آن هم به شکل ناکامل و غیر جامع صورت گرفته است. از این رو تفسیر سیاسی قرآن

یکی از الزامات امروز است که این پژوهش می‌تواند در همین راستا مؤثر باشد.

۳. سابقه پژوهش

تاکنون پژوهش‌های پر حجم و پرتعدادی در باره سیاست و حکومت از نظر تفاسیر و مفسران شیعه نگاشته نشده است. به طور کل از تفاسیر کمترین بهره‌برداری صورت گرفته است. البته پژوهش‌هایی به صورت تک تفسیری و اکثراً غیر تطبیقی وجود دارد که دانشگاه باقرالعلوم بیشترین سهم را در این زمینه داراست. بر این اساس کمبود تحقیقات تطبیقی و همه جانبه مشاهده می‌شود. در این زمینه کتاب سیاست و حکومت در قرآن اثر دکتر کاظم قاضی‌زاده جدیدترین و جدی‌ترین اثری است که بر برخی تفاسیر در موضوع مشروعیت توجه کرده است. البته این توجه نیز به شکلی برجسته نبوده است. از این منظر با فقدان یا کمبود منابع و ادبیات توصیفی کافی و جامع در این زمینه مواجهیم.

۴. سؤال اصلی پژوهش:

سؤال اصلی پژوهش آن است که در تفاسیر معاصر شیعه، منبع حجیت و مشروعیت آفرین حکومت در دوره‌ی حضور معصوم و در دوره‌ی غیبت چیست؟

۵. فرضیه‌های پژوهش:

فرضیه‌ی پژوهش آن است که تمامی تفاسیر معاصر شیعه در عصر حضور معتقد به مشروعیت الهی و مبتنی بر نص هستند. اما در دوره‌ی غیبت، دیدگاه‌های مختلفی در نسبت سنجی با نظریه‌ی استخدام علامه وجود دارد. گروهی به مشروعیت الهی محض و برخی به مشروعیت الهی-مردمی معتقد شده‌اند.

۶. مفاهیم و متغیرها:

مفاهیم: مشروعیت، نظریه‌ی استخدام، تفاسیر معاصر شیعه، عصر پیامبر ۶ و امامان ۷، عصر غیبت.

متغیر مستقل: ریشه‌های ذهنی و عینی مفسر

متغیر وابسته: نظریه‌ی مشروعیت

۵. سؤالات فرعی پژوهش:

۱. مشروعیت چیست؟ (در اندیشه‌های غربی و اسلامی)
۲. رویکرد مفسران معاصر به مشروعیت حکومت پیامبر 6 و امامان : چیست؟
۳. رویکرد مفسران معاصر به مشروعیت حکومت در زمان غیبت چیست؟
۴. شباهت‌ها و تفاوت‌های میان تفاسیر معاصر شیعه در مفهوم مشروعیت کدام است؟

۶. پیش فرض‌های پژوهش:

۱. آیات قرآن ناظر بر مسایل سیاسی و اجتماعی است..
۲. سطح آشنایی و تماس مفسران با مسایل سیاسی و اجتماعی و روش ورود آنها به مسایل تفسیری در نظریه های تفسیری آنان مؤثر است.

۷. اهداف پژوهش:

۱. فهم مفهوم مشروعیت (در اسلام و غرب)
۲. فهم و درک روش تفسیری مفسران معاصر شیعه
۳. فهم چگونگی استناد مفسران به آیات قرآن و استفاده از آنها برای تبیین مشروعیت حکومت پیامبر 6 و امامان .:
۴. شناخت چگونگی استناد مفسران به آیات قرآن و استفاده از آنها برای تبیین مشروعیت در عصر غیبت.
۵. شناخت شباهت‌ها و تفاوت‌های آرای تفسیری مفسران معاصر شیعه در موضوع مشروعیت.

۸. روش پژوهش:

روش توصیفی-تحلیلی بر پایه تفسیر موضوعی

۹. سازمان دهی تحقیق:

این تحقیق از یک مقدمه و چهار فصل و یک نتیجه‌گیری تشکیل یافته است. در فصل اول به کلیات مانند چارچوب نظری بر اساس نظریه استخدام علامه طباطبایی

پرداخته می‌شود. سپس به بررسی مفهوم مشروعیت می‌پردازد. آن گاه به بررسی روش‌شناسی تفسیر و گوشه‌شناسی آن و کاوش در تفسیر موضوعی و تفسیر عصری همت می‌کند و آن را توضیح می‌دهد. در همین جهت بر اساس رویکرد هرمنوتیکی تأثیر فی الجمله علایق و افق‌های فکری مفسر و شرایط عینی وی بر تفسیر را مطرح می‌سازد.

در فصل دوم مشروعیت حکومت پیامبران و سنخ‌شناسی آن در تفاسیر معاصر قرآن بررسی شده و بر الهی بودن آن تأکید می‌شود.

در فصل سوم مشروعیت حکومت امامان : بر اساس آیات قرآن و در تفاسیر معاصر بررسی گردیده و الهی بودن آن اثبات می‌گردد.

در فصل چهارم دیدگاه تفاسیر در عصر غیبت کاویده می‌شود. در این مقطع، دو دیدگاه کلی مبتنی بر انتصاب فقها و دیدگاه دیگر مبتنی بر انتخاب از سوی مردم با رعایت شرایط اسلامی، وجود دارد که تفاسیر به این دو رویکرد تقسیم می‌شوند و مفسران هر یک طرفدار این دو نظریه‌اند. در نتیجه‌گیری میزان دوری و نزدیکی تفاسیر با چارچوب نظری سنجیده می‌شود.

فصل اول:

کلیات